

2018'DE ENERJİ

YUNUS FURUNCU • İSMAİL KAVAZ • BÜŞRA ZEYNEP ÖZDEMİR • NESLİHAN SAYDAM

GİRİŞ

2018, Türkiye’de enerji alanında gerçekleştirilen faaliyetler açısından değerlendirildiğinde uluslararası projelerin ve arz güvenliğini artırmak adına yerli kaynak kullanımını öncelleyen çalışmaların öne çıktığı bir yıl olmuştur. Enerji ihtiyacını önemli ölçüde dış tedarikçilerden karşılayan Türkiye’de bu durumun beraberinde getirdiği riskleri minimum seviyelere indirmek adına projeler devam etmektedir.

Türkiye’nin yerli ve milli enerji politikalarının hem ekonomi hem de siyasete olan yansımaları 2018’de de sürmüştür. “Milli Enerji ve Maden Politikası” kapsamında ortaya konulan amaç ve hedefler Türkiye’nin enerji stratejilerini oluşturmaya devam etmiştir. Bu çerçevede özellikle yerleştirme ve enerji arz güvenliği noktalarında atılan adımlar dikkat çekmektedir.

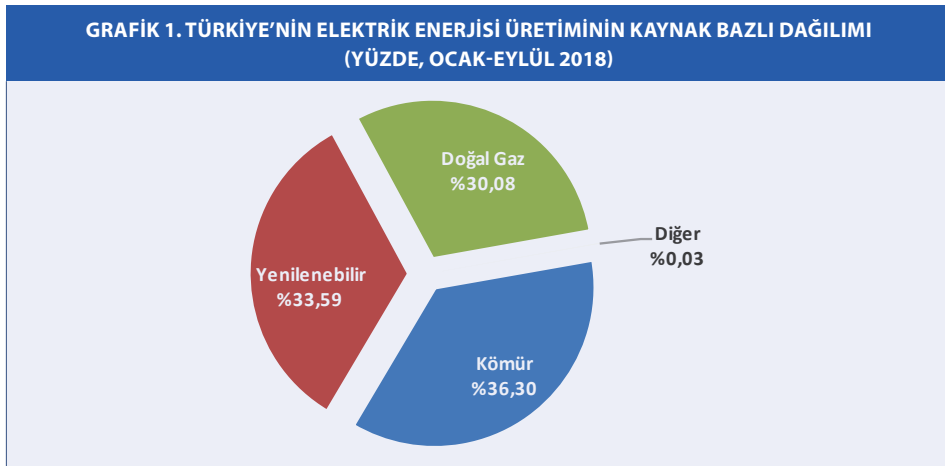
2018 geride bırakılırken Türkiye’de enerji alanında hayata geçirilen projelerin başında TANAP, TürkAkım, Akkuyu Nükleer Enerji Santrali, petrol ve doğal gaz arama çalışmaları, depolama kapasitesinin artırımıyla ilgili faaliyetler ve yenilenebilir enerji bağlamında yaşanan gelişmeler gelmektedir.

Türkiye bir yandan söz konusu projelerle dünya genelinde adından söz ettirirken diğer yandan bulunduğu coğrafya gereği ekonomik ve politik gerginliklerin merkezinde bulunmaktadır. Enerji özelinde ise 2018, Doğu Akdeniz’de yine kritik süreçlerin ve ABD’nin İran’a uyguladığı yaptırımların geride bırakıldığı bir dönem olarak kayıtlara geçmiştir.

“2018’de Enerji” başlıklı bu bölümde ilk olarak Türkiye’nin genel enerji görünümü incelenmekte ve ardından 2018’de gerçekleştirilen enerji projeleri hakkında bilgiler verilmektedir. Son olarak geride bırakılan yılda gündemde olan İran yaptırımları ve Doğu Akdeniz’de yaşanan önemli gelişmelere değinilmektedir.

TÜRKİYE'NİN ENERJİ GÖRÜNÜMÜ

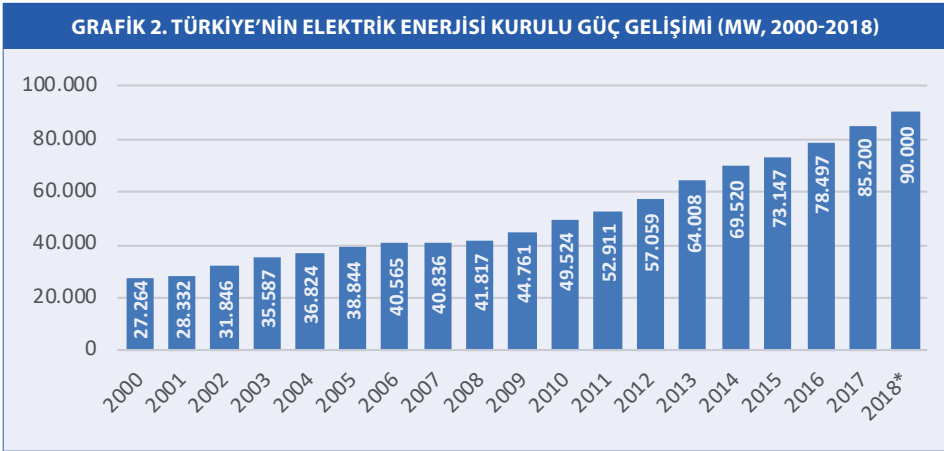
Enerjiye olan talebin en hızlı arttığı ülkeler arasında yer alan Türkiye'de bu talebin kesintisiz ve güvenilir bir şekilde karşılanması adına çalışmalar sürdürülmektedir. Bu amaçla ithal enerji bağımlılığının azaltılması ve yerli kaynakların kullanımının yaygınlaştırılmasıyla ilgili politikalar hayata geçirilmektedir. Milli Enerji ve Maden Politikası kapsamında gündeme gelen yerli ve yenilenebilir kaynakların Türkiye'nin toplam enerji üretimi içerisindeki payının artırılmasına yönelik çalışmalar 2018'de de devam etmiştir. Yerli kaynaklara yönelik yatırımların artması ile 2017'de toplam elektrik üretimi içerisinde yüzde 28 olan yenilenebilir enerjinin payı 2018'in ilk dokuz ayı itibarıyla yüzde 33,5 seviyesine yükseltilmiştir (Grafik 1).¹ Ancak halihazırda var olan yüksek oranlı fosil yakıt kullanımı ön planda olmayı sürdürmüştür.

Kaynak: ETKB

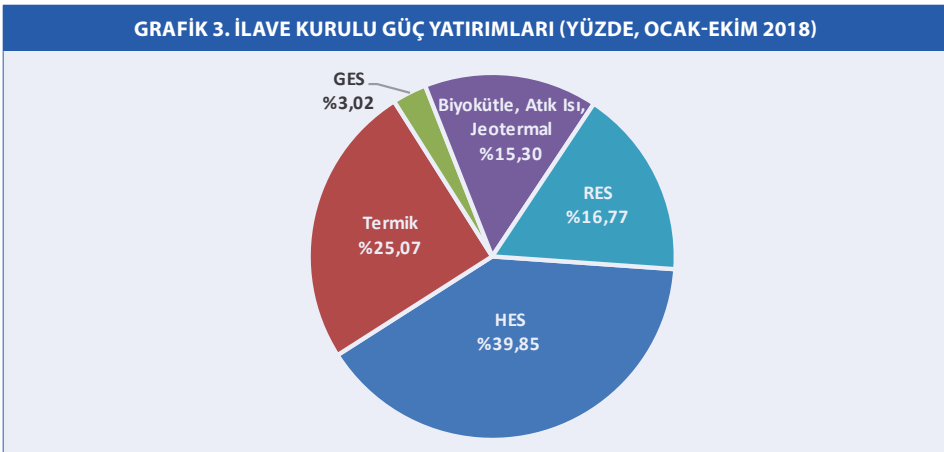
1. "Bakan Dönmez: Milli Enerji ve Maden Politikamız Kapsamında Ortaya Koyduğumuz Uygulamalarımıza Taviz Vermeden Devam Edeceğiz", Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB), www.enerji.gov.tr/tr-TR/Bakanlik-Haberleri/Bakan-Donmez-Milli-Enerji-Ve-Maden-Politikamiz-Kapsaminda-Ortaya-Koydugumuz-Uygulamalarimizi-Taviz-Vermeden-Devam-Edecegiz, (Erişim tarihi: 10 Kasım 2018).

2018 üçüncü çeyrek sonu itibarıyla Türkiye'nin toplam elektrik tüketimi yaklaşık 230 milyar kWh olarak gerçekleşmiştir.² Türkiye'de elektrik enerjisinin yüksek olan arz ve talep eğilimleri doğal olarak kurulu gücün de zaman içerisinde artmasına neden olmaktadır. 2000'de 27 bin 264 MW olan kurulu güç 2018 Ekim sonu itibarıyla 88 bin 177 MW seviyesine ulaşmıştır.³ Söz konusu kurulu gücün 2018 sonunda 90 bin MW düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir (Grafik 2).

Kaynak: TEİAŞ

2018 ilave kurulu güç yatırımları incelendiğinde ilk on aylık periyotta yaklaşık yüzde 40'lık yatırım oranıyla hidroelektrik santrallerin (HES) ilk sırada yer aldığı görülmektedir (Grafik 3).

Kaynak: ETKB

2. "Elektrik İstatistikleri", TEİAŞ, www.teias.gov.tr/tr/elektrik-istatistikleri, (Erişim tarihi: 10 Kasım 2018).

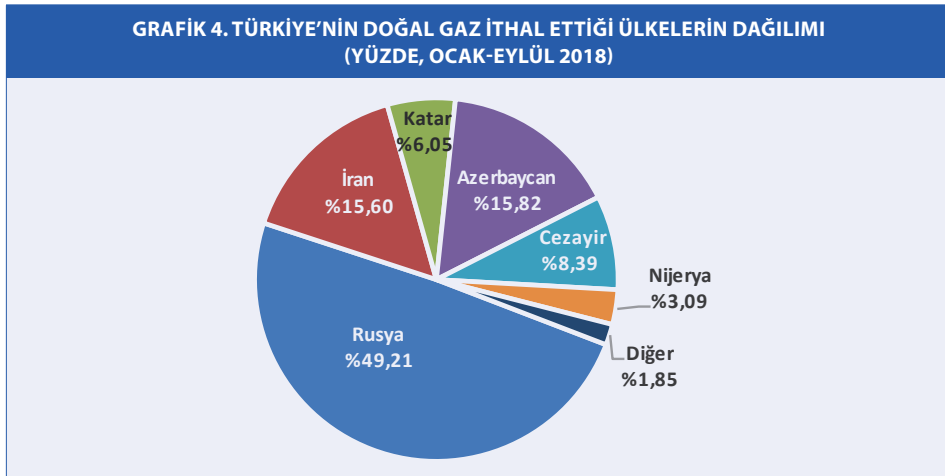
3. "Türkiye Elektrik Sistemi Kuruluş ve Kaynaklara Göre Kurulu Güç", TEİAŞ, www.teias.gov.tr/sites/default/files/2018-11/kurulu_guc_ekim_2018.pdf, (Erişim tarihi: 10 Kasım 2018).

2017'nin aynı dönemiyle kıyaslandığında özellikle güneş enerjisi santrallerinin yatırım oranlarının yüzde 0,03'ten yüzde 3,02'ye yükselmesi dikkat çekmektedir. Ayrıca biyokütle, atık ısı ve jeotermal kaynaklara da bir önceki yıla göre iki kattan fazla yatırım yapılmıştır. Bu durum Türkiye'de 2018'de yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarına öncelik verildiğini göstermektedir.

Türkiye'de her ne kadar yerli ve yenilenebilir enerji politikaları ön planda tutulsa da mevcut enerji portföyü dünya üzerindeki birçok ülkeye benzer şekilde yüksek miktarlarda fosil yakıtlardan oluşmaktadır. Türkiye'nin petrol ve doğal gaz gibi fosil enerji çeşitlerinde yüksek oranlarda dışa bağımlı olması söz konusu kaynakların derinlemesine analiz edilmesini zaruri kılmaktadır.

2018 doğal gaz tüketim miktarları incelendiğinde ilk dokuz aylık periyotta geçen senenin aynı dönemine kıyasla yaklaşık yüzde 8 oranında bir azalma gerçekleştiği görülmektedir.⁴ Buna paralel olarak 2018'de doğal gaz ithalatının da azalması beklenmektedir. Yapılan tahminler yıl sonunda yaklaşık 52 milyar metreküp düzeyinde bir tüketimin gerçekleşeceğini işaret etmektedir.

Türkiye'nin 2018 doğal gaz ithalatının kaynak ülkelere göre dağılımına bakıldığında geçmiş yıllarda olduğu gibi Rusya'nın ilk sırada yer aldığı görülmektedir (Grafik 4). Rusya'yı Azerbaycan, İran ve Cezayir takip etmektedir. Bu noktada geçen yıla kıyasla dikkat çeken gelişme Azerbaycan'ın 2018'de tamamlanan TANAP projesiyle Türkiye'ye ihraç ettiği doğal gaz miktarını arttırarak bu alanda İran'dan ikinciliği devralmasıdır.

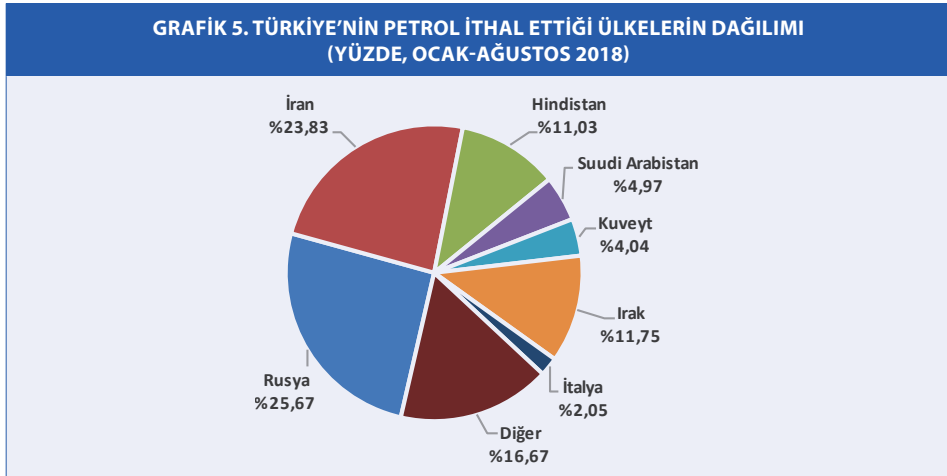

Kaynak: EPDK

4. "Doğal Gaz Piyasası Aylık Sektör Raporları", Enerji Piyasaları Düzenleme Kurumu (EPDK), www.epdk.org.tr/Detay/Icerik/3-0-95-1007/dogal-gazaylik-sektor-raporu, (Erişim tarihi: 11 Kasım 2018).

2018 Türkiye'nin sınırları içerisinde gerçekleştirilen doğal gaz altyapı çalışmaları bakımından da oldukça verimli bir yıl olmuştur. Yıl sonu itibarıyla Türkiye'nin bütün illerine doğal gaz iletim hattının ulaştırılması planlanmaktadır. Yine altyapı çalışmaları kapsamında 7 Şubat 2018'de Hatay-Dörttyol'da hizmete alınan ve günlük 20 milyon metreküplük gazlaştırma kapasitesine sahip olan ikinci yüzer LNG ve yeniden gazlaştırma ünitesi (FSRU) terminali ve Eylül'de ihale teklifleri alınan Tuz Gölü Doğal Gaz Yeraltı Depolama Projesi ile doğal gaz depolama faaliyetlerine devam edilmiştir. Söz konusu çalışmalarla Türkiye'nin doğal gaz depolama kapasitesinin yıllık toplam tüketimin yüzde 20'sine ulaştırılması amaçlanmaktadır.

Türkiye'nin yüksek oranda dışa bağımlı durumda olduğu bir diğer enerji kaynağı olan petrolde ise 2018'in ilk dokuz aylık döneminde üretim, tüketim ve ithalat miktarları sırasıyla 23, 24 ve 33 milyar ton olarak kayıtlara geçmiştir.⁵ Geçen senenin aynı dönemiyle kıyaslandığında özellikle ithalat miktarlarının arttığı görülmektedir. Türkiye yüksek olan ithal petrol bağımlılığından dolayı ortaya çıkan riskleri kaynak ülke çeşitliliğini artırmak suretiyle asgari seviyelere çekmek istemektedir. Ancak incelenen süre zarfında toplam petrol ithalatının neredeyse yarısı Rusya ve İran'dan yapılmıştır (Grafik 5).

Kaynak: EPDK

Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli husus Türkiye'nin son dönemlerde Irak ile olan petrol ticaret hacminin giderek azalması ve günümüzde yaklaşık yüzde 12 seviyelerine kadar gerilemesidir. Bu durumun sebepleri arasında ise söz konusu bölgede yaşanan askeri ve siyasi olaylar gösterilebilir.

5. "Petrol Piyasası Aylık Sektör Raporları", Enerji Piyasaları Düzenleme Kurumu (EPDK), www.epdk.org.tr/Detay/Icerik/3-0-104-1008/petrolaylik-sektor-raporu, (Erişim tarihi: 12 Kasım 2018).

2018'de Türkiye petrol sektöründe dikkat çeken bir diğer kritik gelişme de İzmir-İzmir-Aliağa'da açılan STAR Rafineri olmuştur. Azeri petrol ve doğal gaz şirketi SOCAR'ın toplamda 6,3 milyar dolar tutarındaki yatırımıyla yıllık 10 milyon ton ham petrol işleme ve 1,6 milyon ton depolama kapasitesine sahip dev projenin Türkiye'nin enerji arz güvenliğine katkı sunması beklenmektedir.⁶ Aynı zamanda söz konusu projeye yıllık yaklaşık 1,5 milyar dolar tutarında tasarruf sağlanarak enerji harcamalarının cari açık üzerindeki baskısının azaltılması hedeflenmektedir.

Türkiye'nin ithal kömür bağımlılığı da üzerinde önemle durulması gereken bir başka konudur. Son sekiz yılda Türkiye taş kömürü ithalatı için ortalama 3,6 milyar dolar harcamıştır.⁷ Dolayısıyla dış tedarikçilere olan bağımlılığın azaltılması adına Türkiye'de yerli kömür üretimini destekleyici politikalara 2018'de de devam edilmiştir. Özellikle linyit arama ve rezerv genişletme çalışmalarına ağırlık verilmiş ve toplam rezerv yaklaşık 19 milyar tona çıkarılmıştır.⁸

Türkiye'nin enerji alanında yüksek oranlı dışa bağımlılığının ekonomi üzerindeki negatif etkisi 2018'de de devam etmiştir. İlk dokuz aylık dönem içerisinde kömür hariç enerji kaynaklarına toplamda yaklaşık 32 milyar dolar harcama yapılmıştır.⁹ Yıl sonunda ise bu rakamın 40 milyar dolar seviyesine yükselmesi öngörülmektedir. Son yıllarda yerli kaynaklara yapılan yatırım tutarları artmasına rağmen Türkiye'nin toplam ithalatı içerisindeki enerji harcamalarının miktarı yüksek seviyelerdedir. Dolayısıyla bu durum cari denge üzerinde negatif bir etki oluşturmaktadır.

Bununla beraber dış piyasalarda ve döviz kurunda yaşanan gelişmeler Türkiye gibi dışa bağımlılığı bulunan ülkelerdeki enerji fiyatlarına olumsuz yansımaktadır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından açıklanan rapora göre Türkiye'de Eylül 2018 itibarıyla enerji sektöründe yaşanan fiyat artışı yüzde 30,5 seviyesinde gerçekleşmiştir.¹⁰ Söz konusu oran enerji enflasyonunda Türkiye'yi üye ülkeler arasında ilk sıraya taşımıştır. Bu durum özellikle 2018'in ikinci yarısından itibaren ülke ekonomisine yapılan operasyonların doğal bir sonucudur. Türkiye'nin enerjide dışa bağımlı yapısına bir de yüksek döviz kuru eklenmesi nedeniyle bahsi geçen fiyat artışları bu denli yüksek seviyelere ulaşmıştır.

6. "Büyüyen Türkiye'nin Yıldızı STAR Rafineri", State Oil Company of Azerbaijan Republic (SOCAR), www.socar.com.tr/star-rafineri.html, (Erişim tarihi: 13 Kasım 2018).

7. "Maden Dış Ticareti", Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA), www.mta.gov.tr/v3.0/bilgi-merkezi/maden-dis-ticaret, (Erişim tarihi: 13 Kasım 2018).

8. "Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyon Tutanakları", Plan ve Bütçe Komisyonu, www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.tutanaklar, (Erişim tarihi: 13 Kasım 2018).

9. "Dış Ticaret İstatistikleri-Fasillara Göre İthalat", Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046, (Erişim tarihi: 14 Kasım 2018).

10. "Consumer Prices", Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), www.oecd.org/economy/consumer-prices-oecd-updated-6-november-2018.htm, (Erişim tarihi: 14 Kasım 2018).

Özetle Türkiye'nin 2018 enerji görünümü genel olarak büyük projelerin hayata geçirilmesi, elektrik üretim sektöründe yaşanan olumlu gelişmeler, yerli kaynak kullanımının arttırılmasına yönelik çalışmalar ve altyapı yatırımları çerçevesinde şekillenmiştir. Enerji kaynaklarında yüksek oranlı dışa bağımlılık gibi yapısal sorunların devam etmesine rağmen arz güvenliğinin sağlanması yönünde yapılan çalışmalar memnuniyet vericidir.

ENERJİ PROJELERİ

Türkiye'de 2018'de enerji projeleri açısından oldukça önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bir yandan halihazırda devam eden projelerde ilerlemeler kaydedilirken diğer yandan birçok yeni projenin ilk adımları atılarak Türkiye'nin enerji projeleri alanındaki etkinliği artırılmıştır. Türkiye'nin enerji alanındaki bu girişimleri hem ülkenin kendi enerji gündeminde hem de küresel piyasalarda dikkate değer etkiler meydana getirmiştir.

Enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi, doğal gaz ve petrol arama faaliyetlerinin arttırılması, yenilenebilir enerji alanında çok önemli yeni projelerin yapılması Türkiye'nin enerji güvenliğine ve enerjide dışa bağımlılığın azaltılmasına olumlu etki yapmıştır. Başta TürkAkım projesinin açık deniz kısmının inşasının tamamlanması olmak üzere TANAP projesinin açılması, Akkuyu Nükleer Güç Santrali'nin temelini atılması, denizlerde başlatılan doğal gaz ve petrol arama çalışmaları, sıvılaştırılmış doğal gaz ve depolama projeleri ve yenilenebilir enerji projeleri 2018'de bu alanda üzerinde durulması gereken projelerdir.

TÜRKAKIM

Rusya'dan Türkiye'ye ve Avrupa'ya doğal gaz taşınması planlanan ve 19 Kasım 2018'de açık deniz inşası biten TürkAkım Türkiye'nin enerji alanında etkisinin dünya çapında artmasını sağlayacak önemli bir enerji projesidir. Her biri 15,75 milyar m³/yıl kapasiteli iki boru hattı yapımını içeren projede ilk boru hattıyla Türkiye'ye, ikinci boru hattıyla da Avrupa'ya doğal gaz ulaştırılması planlanmaktadır.¹¹

TürkAkım açık deniz birinci ve ikinci kısımlarının işletimi Rus enerji şirketi Gazprom tarafından üstlenilmiştir. Kara bölümünde yer alan ve Türkiye'ye doğal gaz arzı sağlayacak olan hattın inşası da BOTAŞ tarafından gerçekleştirilmektedir. Kara bölümündeki Avrupa'ya gaz transfer etmesi planlanan diğer hattın inşası ve işletimi ise yüzde 50 oranında ortaklık payı ile Türkiye ve Rusya'nın belirleyeceği

11. TürkAkım, www.turkstream.info/tr, (Erişim tarihi: 14 Aralık 2018).

şirketler tarafından kurulacak başka bir şirket tarafından yapılacaktır.¹² İlk defa Rus gazının Türkiye üzerinden Avrupa'ya gönderilmesi Ankara'nın enerji aktörü rolünü kuvvetlendirmektedir.

Kaynak: TurkStream

TANAP

TANAP (Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı) projesi Hazar Denizi'nden çıkarılan doğal gazın Türkiye üzerinden Avrupa'ya transfer edilmesini sağlayan önemli projelerden birini oluşturmaktadır. 12 Haziran 2018'de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlhan Aliyev'in katılımıyla açılan TANAP 6 milyar metrekübü Türkiye'ye olmak üzere toplamda 31 milyar metreküp doğal gaz taşıyacaktır. Toplam uzunluğu 1.850 kilometre olan TANAP'a yapılan yatırım tutarı yaklaşık 8 milyar doları bulmaktadır.¹³ Bu yatırım Türkiye'ye ekonomik açıdan fayda sağlamanın yanında projeye katılan diğer ülkelerle olan ilişkilerini de geliştirecektir.

TANAP'ın ilk aşamada 16 milyar metreküp ile başlayıp zaman içinde kademeli olarak artırılarak son aşamaya gelindiğinde 31 milyar metreküp doğal gaz taşınması planlanmaktadır. Türkiye bu hatta yüzde 30 ve bu hatta taşınacak doğal gazın üretildiği Şahdeniz 2 rezerv bölgesine de yüzde 19 oranında ortaktır. Bununla birlikte enerji kaynaklarına sahip ülkelere yakın olmasıyla elde ettiği jeostratejik konumunu uzun yıllar iyi değerlendiremeyen Türkiye,

12. Doğal Gaz Boru Hatları ve Projeleri, ETKB, www.enerji.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Dogal-Gaz-Boru-Hatlari-ve-Projeleri, (Erişim tarihi: 14 Aralık 2018).

13. "TANAP'ta Yatırım Tutarı Ne Oldu?", *Ekonomist*, 4 Mayıs 2018.

TANAP ile birlikte bölgesel enerji merkezi olma yolunda önemli bir adım atmış bulunmaktadır.¹⁴

Kaynak: BP

AKKUYU NÜKLEER GÜÇ SANTRALİ

Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Rusya Devlet Başkanı Putin'in katılımlarıyla 3 Nisan 2018'de Nükleer Güç Santrali'nin (NGS) temeli atılmıştır. Yaklaşık altmış yıl sonra gerçekleşen nükleer santral Türkiye'nin 2023 hedeflerine ulaşmasında önemli bir adım olarak görülmektedir. İlk ünitesi 2023'te, sonraki üniteleri ise birer yıl aryla devreye alınarak 2026'da tam kapasiteye ulaşacak olan Akkuyu NGS toplam 4 bin 800 MW gücünde olacaktır.¹⁵

Yıllık 35 milyar MWh elektrik üretecek olan Akkuyu NGS 2026'da enerji tüketiminin yaklaşık 450 milyar MWh olacağı düşünülürse Türkiye'nin elektrik üretiminin yüzde 7-8'ini karşılayacağı anlaşılmaktadır.¹⁶ Akkuyu NGS yerlilik oranını artıracak, uluslararası enerji fiyatlarının yükselmesinden dolayı enerji maliyetlerinin ekonomiye etkisini de azaltacak ve Türkiye'nin enerji güvenliğine önemli katkısı olacaktır.

14. Yunus Furuncu, "TANAP'ın Orta Asya ve Avrupa Enerjisi Pazarlarına Etkisi", *Yönetim ve Ekonomi*, Cilt: 25, Sayı: 2, (2018), s. 543-561

15. "Türkiye'nin Nükleer Santral Projeleri: Soru-Cevap", ETKB, www.enerji.gov.tr/File/?path=ROOT%2F1%2FDocuments%2FSayfalar%2FT%2FC3%BCrkiyenin_N%2FC3%BCkleer_Santral_Projeleri_Soru-Cevap.pdf, (Erişim tarihi: 14 Aralık 2018).

16. "Nükleer Sektör Haberleri", Akkuyu Nükleer, www.akkunpp.com/akkuyuda-sinirli-calisma-izni-kapsaminda-yurutulen-faaliyetlerle-iligili-saha-ziyareti/update, (Erişim tarihi: 14 Aralık 2018).

DOĞAL GAZ VE PETROL ARAMA ÇALIŞMALARI

Akdeniz'de yapılacak petrol ve doğal gaz derin sondaj çalışmaları için Türkiye'nin ilk sondaj gemisi Fatih 5 Haziran 2018'de Antalya Limanı'na demirlemiştir. 30 Ekim 2018'de ise Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez'in katıldığı bir törenle Akdeniz'de ilk sondaj için yola çıkmıştır. Ayrıca bakanlık 26 Ağustos 2018'de denizlerdeki hidrokarbon arama faaliyetleri için ikinci bir sondaj gemisi alınacağını duyurmuştur.

Oruç Reis ve Barbaros Hayrettin isimli gemilerle sismik taramalara devam eden Türkiye 2018'de Fatih sondaj gemisiyle Akdeniz'deki çalışmalarına hız kazandırmıştır. Envanterine yeni bir sondaj gemisi daha eklemeyi planlayan Türkiye karada devam eden hidrokarbon arama çalışmalarına kendi gemileriyle denizlerde de ağırlık vermeye başlamıştır.

SIVILAŞTIRILMIŞ DOĞAL GAZ VE DEPOLAMA PROJELERİ

Doğal gaz kullanımının bazı dönemlerde artması sonucu doğal gaz arzının güvenliği açısından doğal gaz depolama tesislerinin yapılması oldukça stratejik hamlelerdir. Bu kapsamda Silivri, Kuzey Marmara ve Değirmenköy doğal gaz depolama tesislerinin kapasitelerinin 4,6 milyar metreküpe çıkarılması hedeflenmektedir.¹⁷ Bununla birlikte Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının 2018'de duyurduğu 100 günlük eylem planına göre Tuz Gölü Doğal Gaz Depolama Tesisi'nde kapasitenin 450 milyon metreküpten 600 milyon metreküpe yükseltilmesi için çalışmalara başlanacaktır.

Türkiye'nin anlık yükselen doğal gaz talebini karşılamada elini kuvvetlendiren FSRU terminallerinin sayısı da artmaktadır. Bu kapsamda 7 Şubat 2018'de Hatay'ın Dörttyol ilçesinde BOTAŞ Dörttyol FSRU Terminali açılmıştır. Böylece Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının BOTAŞ bünyesinde hizmete aldığı Hatay-Dörttyol FSRU Terminali ile Türkiye altyapısını güçlendirerek rekor tüketim taleplerinden de sistemde yaşanacak arıza veya bir ülkeden kaynaklanan kısıntılardan da etkilenmeden doğal gaz talebini karşılayabilme kapasitesini arttırmıştır.

YENİLENEBİLİR ENERJİ PROJELERİ

Türkiye'nin enerji bağımlılığının azaltılması açısından yenilenebilir kaynaklar son derece önem arz etmektedir. 4 Ocak 2018'de Bingöl'de inşa edilen ve büyüklük açısından kendi sınıfında Türkiye'nin dördüncüsü olan Kiğı Barajı'nda elektrik üretimi-

17. "Doğal Gaz", Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB), www.enerji.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Dogal-Gaz, (Erişim tarihi: 30 Mayıs 2018).

ne başlanmıştır. Böylece Türkiye kendi potansiyelini değerlendirerek dışa bağımlılığı azaltacak bir adım daha atmıştır.

2018'de yenilenebilir enerji teknolojisinde dünyada önemli gelişmeler yaşanırken Türkiye'de de önemli buluşlara imza atılmıştır. Bu buluşlardan biri Ege Üniversitesi'nde yerli imkanlarla organik güneş paneli üretilmesi olmuştur. Üretim maliyeti yaygın olarak kullanılan güneş panellerinin dörtte biri kadar olan yerli panel çevreci yapısının yanı sıra esnek yüzeylere uygulanabilmesiyle ön plana çıkmaktadır.¹⁸

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının 3 Ağustos 2018'de açıkladığı 100 günlük eylem planıyla yaklaşık 4,8 milyar dolar yatırım tutarı olan toplam 3 bin MW gücündeki güneş enerjisi için ilana çıkılacağı duyurulmuştur. 2017'de düzenlenen YEKA-1 GES ve RES ihalelerine en az yüzde 65 yerli ekipman kullanılması ve yüzde 80 Türk mühendis şartlarının konulması Türkiye'nin yerli kapasite oranının artırılması hedefinin devam ettiğini göstermektedir.

---

18. "Üniversite 'Yerli ve Organik' Güneş Paneli Üretti", *Hürriyet*, 15 Şubat 2018.

DIŞ POLİTİKADA ENERJİ POLİTİKALARINI ETKİLEYEN GELİŞMELER

İRAN YAPTIRIMLARI VE ANKARA-TAHRAN ENERJİ İLİŞKİLERİNE ETKİLERİ

2018'de küresel enerji politikalarını ve piyasalarını ve tabii ki Türkiye'yi en çok etkileyen olaylardan biri şüphesiz ABD Başkanı Donald Trump'ın İran yaptırımlarını yeniden uygulama kararı olmuştur. Trump Mayıs'ta ABD'yi tek taraflı olarak İran nükleer anlaşması olarak da anılan Kapsamlı Ortak Eylem Planı'ndan (JCPOA) geri çekerek hemen ardından anlaşma sonrası kaldırılan İran yaptırımlarını yeniden uygulamaya koyma kararı almıştır. Tarihi boyunca –başta ABD olmak üzere– birçok kez uluslararası siyasete yön veren aktörlerin yaptırımlarına maruz bırakılan İran'a Trump yönetimi tarafından yeniden yaptırım uygulanması kararı başta anlaşmaya taraf diğer P5+1 ülkeleri olmak üzere Türkiye dahil birçok ülkenin tepkisine yol açmıştır. Buna karşın Trump “İran ile iş yapan ülkeler ABD ile iş yapamayacak” tehditleri savurmaktan geri kalmamış, yalnızca başkentleri değil Tahran ile iş birliği içerisinde olan bankaları, şirketleri ve kişileri de uyarmıştır.

Ağustos'ta İran'ın bankacılık, otomotiv ve havacılık sektörlerini hedef alan ilk dalga yaptırımları Kasım'da petrol, liman işletmeciliği, gemicilik ve taşımacılık sek-

törlerini hedef alan ikinci dalga yaptırımlar izlemiştir. Aşamalı olarak uygulanmaya başlanan yaptırımlarla ülkenin en büyük gelir kaynaklarından biri olan petrol endüstrisinin hedef alındığı açıktır. Trump yönetimi de zaten her fırsatta İran'ın petrol ihracatını sıfıra düşürmeyi amaçladığını belirtmektedir. Talep ettiği enerjiyi büyük ölçüde ithal enerji kaynaklarından karşılayan Türkiye açısından ise İran yaptırımlarının ayrı bir önemi vardır.

TABLO 1. TÜRKİYE'NİN HAM PETROL İTHALATI (TON, OCAK- EYLÜL 2018)

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül
Irak	138.987,937	289.397,342	137.621,059	225.339,273	352.778,285	646.262,402	1.107.269,372	732.454,544	1.090.723,660
İran	575.456,159	643.294,804	858.630,093	999.819,581	930.978,400	287.842,707	867.269,873	647.322,581	640.436,045
Rusya	193.309,987	79.480,292	-	-	-	378.415,560	158.913,228	159.076,640	99.624,934
Kazakistan	53.305,271	-	40.000,000	44.681,833	164.193,727	146.756,486	3.836,797	243.484,132	99.633,923
S. Arabistan	150.830,493	150.242,586	150.355,156	74.808,167	210.131,594	143.265,088	141.625,871	149.623,985	149.142,922
Kuveyt	151.441,235	151.614,089	151.258,703	75.832,099	144.260,671	145.498,222	-	151.183,466	-
Toplam	1.476.178,975	1.314.029,113	1.337.865,011	1.477.808,525	1.802.342,677	1.831.937,703	2.278.915,141	2.083.145,348	2.079.561,484

Kaynak: EPDK Petrol Piyasası Aylık Sektör Raporlarından derlenmiştir.

Artan nüfusu ve gelişmekte olan ekonomisi ile “dinamik bir enerji talebi”ne¹⁹ sahip olan Türkiye bilindiği üzere tükettiği enerjinin çok büyük bir kısmını ithal etmektedir. Söz konusu dinamik talep içerisinde en çok paya sahip olan petrol ve doğal gazın en fazla ithal edildiği ülkelerden biri ise İrandır. İran, 2018 Ocak-Eylül döneminde önceki yıllara benzer şekilde yine Türkiye'nin en büyük tedarikçileri arasında yer almıştır. Öyle ki ham petrolün yüzde 41,13'ü, doğal gazın da yüzde 15,6'sı İrândan ithal edilmiştir. Ülkedeki doğal gaz sektörünün yaptırımlara konu edilmemesi nedeniyle Türkiye'nin doğal gaz arzında bir değişiklik beklenmemektedir. Yaptırımlara konu olan petrol ithalatında ise Mayıs'tan itibaren değişiklik gözlemlenmiş, Türkiye'nin en büyük ham petrol ithalatçısı olan TÜPRAŞ olası bir arz sıkıntısına karşı piyasayı dengeleyebilmek adına kademeli olarak İrândan tedarik ettiği ham petrol miktarını azaltmaya başlamıştır (Tablo 1).

Yaptırımlar henüz açıklanmadan önce Nisan 2018'de İrândan ithal edilen yaklaşık 1 milyon tonluk ham petrol miktarı toplam ham petrol ithalatının yüzde 67'sine karşılık gelirken söz konusu miktar Mayıs'ta 931 bin ton ile yüzde 51'ine, Haziran'da ise sert bir şekilde 287,8 bin tona gerileyerek yüzde 15'ine karşılık gelmiştir. Temmuz'da 867,2 bin tona çıkan miktarın payı yüzde 38'e çıkmış, Ağustos'ta 647,3 bin ton ile yeniden yüzde 31'e gerilemiştir. Son olarak Eylül'de 640,4 bin ton olan İran petrolünün toplam ham petrol ithalatı içerisindeki payı bir miktar daha gerileme kaydederek yüzde 30,7 olarak kayıtlara geçmiştir. Bahsi geçen dönemlerden Nisan ve Mayıs'ta İran en büyük tedarikçi iken Haziran'da Irak ve Rusya'nın ardından üçüncü, Temmuz, Ağustos ve Eylül'de ise ikinci en büyük tedarikçi konumuna yerleşmiştir. Son dört ayda Irak'ın İran'ı geçerek ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

Teknik açıdan bakıldığında kalite ve kimyasal bileşenler açısından birbirine en çok benzeyen petrolerin Ortadoğu ülkelerinde bulunması İran petrolüne ikame olarak Irak petrolünü öne çıkarmıştır. Ancak İrândan ham petrol ithal edilmeye devam edilmesi beklenmektedir.

ABD ile yürütülen yoğun diplomasi trafiği sonucunda ikinci dalga yaptırımların devreye alındığı 5 Kasım'da İran'ın en fazla petrol ihraç ettiği ülkelerin ağırlık gösterdiği sekiz ülkeye geçici süreliğine imtiyaz tanınmıştır. Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu bu ülkeler Çin, Hindistan, Güney Kore, Japonya, Tayvan, İtalya ve Yunanistan'dır. 180 günle sınırlandırılan bu imtiyaz dönemi İran'ın günlük en fazla 1,1 milyon varil ham petrol ihraç edebileceği şekilde planlanmış ve her ülkeden ithal ettiği miktarı belirli ölçüde düşürmesi beklenmiştir. Türkiye'den beklenen ithal ettiği ham petrol miktarını yüzde 75 oranında kısmasıdır. Türkiye'nin İrândan

19. “Türkiye Enerji Tüketiminde Hangi Ülkelere Benziyor?”, DEK Türkiye, (Temmuz 2018), www.dunyaenerji.org.tr/wp-content/uploads/2018/07/QR30TR.pdf, (Erişim tarihi: 17 Kasım 2018).

yılda ortalama 11-12 milyon ton ham petrol ithal ettiği düşünüldüğünde imtiyazın 3 milyon ton/yıl ile sınırlandırıldığı anlaşılmaktadır.²⁰ Tanınan 180 günlük sürenin sonunda henüz ismi açıklanmamış iki ülkenin ithalatını tamamen durdurması beklenirken geriye kalan altı ülke konusunda net bir açıklama yapılmamıştır. Sürecin sonunda Türkiye'nin İran'dan ithal ettiği miktarı sıfıra düşürmeyi mi yoksa mümkün olduğunca sürdürmeyi mi seçeceği konusu ise belirsizdir. Ankara'nın bu 180 günlük süreçte İran ile ticari ilişkilerini sürdürmek adına Washington yönetimi ile temaslarına devam etmesi beklenmektedir. 2010-2015 arasında AB ve BM Güvenlik Konseyi'nin de destekleriyle uluslararası düzeyde uygulanan yaptırımlar döneminde olduğu gibi Türkiye, İran'dan petrol ithal etmeye devam etmeyi seçebilir. Bu bağlamda Trump yaptırımlarına takılmadan İran ile ticareti sürdürmenin yolları üzerinde çalışıldığı da bilinmektedir. Yerli para ile ticaret ve takas sistemi değerlendirilen seçenekler arasında yer alırken gerek ihracat gerekse ithalat açısından İran'ın dördüncü en büyük ticaret ortağı olan Türkiye'nin yakın zamanda bir karara varması muhtemeldir.

DOĞU AKDENİZ'DEKİ GELİŞMELER

Doğu Akdeniz'de Mısır, İsrail, Filistin, Suriye, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ve Lübnan'ı kapsayan bölgede 2009'da başlayan ve toplamda 3,4 trilyon metreküp olduğu öngörülen hidrokarbon rezervi keşifleri²¹ bölgenin hem iç dinamiklerini hem de uluslararası alandaki rolünü yeniden şekillendirmiştir. Bölge devletlerinden GKRY, Mısır ve İsrail geçtiğimiz yıllarda iş birliğine giderek deniz yetki alanlarını belirlemek amacıyla anlaşmalar yapmıştır. Fakat bu anlaşmaların kıyıdaş devletlerden biri olan Türkiye olmadan yapılması Ankara'nın Doğu Akdeniz'deki haklarının ihlal edildiği bir durum ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda GKRY, Türkiye'nin kıta sahanlığının bir kısmıyla çakışan bölgede Ankara ile anlaşmadan Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) ilan etmiştir. Ayrıca KKTC'nin parselleyerek Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nı (TPAO) yetkilendirdiği alanın bir kısmını GKRY de parselleyerek başka şirketlere yetki vermiş ve KKTC'nin bu alanlar üzerinde hakkı olduğunu reddetmiştir. Dolayısıyla Doğu Akdeniz yıllardır Türkiye'nin enerji gündemini yoğun bir şekilde meşgul etmiş, 2018 ise bu konuda kritik gelişmelerin yaşandığı bir yıl olmuştur.

Şubat'ta GKRY'nin yetkilendirdiği İtalyan Eni şirketine ait Sapiem 12000 gemisi aynı zamanda KKTC'nin de TPAO'yu yetkilendirdiği 3. parselde arama yap-

20. "Bakan Fatih Dönmez'den Kritik İran Açıklamaları", *Enerji IQ*, Sayı: 2018-45/311.

21. "Assesment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin Province", Eastern Mediterranean, USGS Fact Sheet 2010-2014, (Mart 2010).

mak için yola çıkmıştır. Türkiye sürecin başından beri bölgede kendisiyle anlaşma sağlanmadan yürütülecek herhangi bir arama çalışmasının yasal olmadığını iddia etmiştir. Bu sebeple o sırada bölgede tatbikat yapan Türk donanmasına ait gemiler söz konusu gemiyi durdurarak bu alanda çalışma yapmasına izin vermemiştir. Türkiye'nin bu girişimiyle GKRY ile Türkiye arasındaki mevcut gerginlik tırmanmış, sürece AB de dahil olarak Türkiye'yi Birlik üyesi bir devletle çatışmaması konusunda tehdit etmiştir.²²

Şubat'ın sonunda Türkiye'nin bölgedeki varlığını göstermesi adına önemli bir gelişme yaşanmıştır. Bir Alman bilimsel araştırma gemisi Kıbrıs ve Girit adası arasında yapacağı araştırma faaliyeti için Türkiye'den izin istemiş, Türkiye de Navtex ilan ederek gemiye bölgede çalışma izni vermiştir. Kısa bir süre sonra Yunanistan'ın bu izni iptal etmesine rağmen bu olay hem uluslararası alanda hem de Yunanistan ve GKRY medyasında büyük yankı uyandırmıştır.²³

Bölgede Türkiye ve GKRY'nin yetki alanlarının çakıştığı noktalarda uyuşmazlıklar sürerken GKRY tarafından yetkilendirilen Exxon Mobil ve Qatar Petroleum konsorsiyumu 10. parselde Mart'ta araştırmalara başlamıştır. Bu alan KKTC'nin TPAO'yu yetkilendirdiği alanların dışında olması sebebiyle Türkiye için sorun teşkil etmezken konsorsiyumun gemilerine ABD'ye ait 6. Filo'nun eşlik etmesi Washington'un Ankara'ya verdiği bir mesaj olarak değerlendirilmiştir.²⁴

Doğu Akdeniz'de bir yandan doğal gaz arama girişimleri ve bundan doğan yetki alanları sorunu devam ederken diğer yandan sembolik olmakla birlikte Türkiye'yi de yakından ilgilendiren iş birliği girişimleri gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda Eylül sonunda GKRY ile Mısır arasında bir boru hattı teşvik anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Kıbrıs'ın Afrodit sahasından 130 milyar metreküplük doğal gazın Mısır kıyılarına, oradan da İdku'daki LNG tesislerine taşınmasını sağlayacak bir boru hattı inşası planlanmıştır.²⁵ Türkiye bu anlaşmaya GKRY'nin bölgedeki tek taraflı çalışmalarının bir sonucu olması sebebiyle karşı çıkmıştır. Ayrıca anlaşmanın AB Komisyonu'nun desteğiyle imzalanması ve Birlik'in enerji güvenliğinin artırılması için kritik öneme sahip olduğunun iddia edilmesi de Türkiye'nin enerji ticaret merkezi olma hedefine karşı yapılan bir hamle olarak değerlendirilmiştir. Öte yandan söz

22. "AB, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki Eylemlerinden Rahatsız", Enerji Enstitüsü, 30 Mart 2018, www.enerjiens-titusu.de/2018/03/30/ab-turkiyenin-dogu-akdenizdeki-eylemlerinden-rahatsiz, (Erişim tarihi: 20 Kasım 2018).

23. "Türkiye'nin Alman Gemisi Hamlesi Yunan Basınında: 'Uyuklarken Yakaladılar'", Sputnik Türkiye, 28 Şubat 2018, <https://tr.sputniknews.com/avrupa/201802281032445594-turkiye-alman-gemisi-hamlesi-yunan-basininda>, (Erişim tarihi: 20.11.2018).

24. "ABD-Katar Ortaklığının Sondaj Gemileri Kıbrıs Sularına Geliyor", Enerji Günlüğü, 5 Mart 2018, www.enerji-gunlugu.net/icerik/26291/abdkatar-ortakliginin-sondaj-gemileri-kibris-sularina-geliyor.html, (Erişim tarihi: 20 Kasım 2018).

25. "GKRY ve Mısır, Gaz Boru Hattı Anlaşmasını İmzaladı", Enerji Portalı, 20 Eylül 2018, www.enerjiportali.com/gkry-ve-misir-gaz-boru-hatti-anlasmasini-imzaladi, (Erişim tarihi: 20 Kasım 2018).

konusu iş birliği girişimlerinin bir parçası olarak Ekim'de GKRY, Mısır ve Yunanistan üçlü zirvesinin altıncısı düzenlenmiştir. Üç ülke bölgede kendilerine karşı tehdit olabilecek unsurlara karşı iş birliği mesajı vermiştir.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki diğer devletlerle enerji politikalarında yaşadığı çatışmalar 2018 sonlarına kadar devam etmiştir. Ekim'de Türkiye'nin Barbaros Hayrettin Paşa araştırma gemisi Doğu Akdeniz'de önceden ilan edilen Güzelyurt Araştırma Sahası'nda çalışmalara başlamıştır. Gemi çalışmaları sırasında Yunanistan'a ait bir fırkateyn tarafından taciz edilmiştir. Türkiye ise bu olay karşısında bir yandan bölgede gerginlik istemediğini ifade ederken diğer yandan uluslararası hukuktan doğan haklarını kullanmaya devam edeceğini belirtmiştir.²⁶

Nitekim Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki proaktif enerji politikaları kapsamında ilk sondaj gemisi Fatih Ekim sonunda Alanya-1 kuyusunda çalışmalarına başlamıştır.²⁷ TPAO bu çalışmalar sırasında destek almak için dünyanın en büyük petrol sahası servis şirketlerinden biri olan Schlumberger²⁸ ile, platform desteği almak için de ABD'li bir şirket olan Rowan Companies ile anlaşmıştır.²⁹

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de sondaja başlamasından kısa bir süre sonra GKRY'nin MEB olarak ilan ettiği sınırlar içinde GKRY, ABD, İngiltere, Fransa, İsrail ve Yunanistan'ın fiili olarak Mısır, Ürdün ve İtalya'nın da gözlemci pozisyonunda katıldıkları Nemesis 2018 isimli tatbikata başlanmıştır.³⁰ Katılımcılar bu tatbikatla Doğu Akdeniz'deki arama ve sondaj çalışmalarının güvenliğini sağlamayı hedeflediklerini vurgularken esasen Türkiye'nin kendilerine tehdit oluşturmasını engellemeyi amaçlamıştır.

2018'de Doğu Akdeniz'de Türkiye açısından önem teşkil eden son gelişme ise Exxon Mobil-Qatar Petroleum konsorsiyumunun 10. parselde sondaj çalışmalarına başlaması olmuştur. Türkiye bu konuda konsorsiyumun bölgeye ilk girdiğinde sergilediği tepkisini sürdürerek GKRY'nin bu hamlesini KKTC'nin haklarının gasp edilmesi olarak değerlendirmiştir.³¹

26. "Barbaros Hayreddin Paşa' Gemisinin Akdeniz'deki Sismik Araştırma Faaliyeti Hk.", T.C. Dışişleri Bakanlığı, 18 Ekim 2018, www.mfa.gov.tr/no_-277_-barbaros-hayreddin-pasa-gemisi-nin-akdeniz-deki-sismik-arastirma-faaliyeti-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 20 Kasım 2018).

27. Gökçen Özkar, "Fatih Gemisi' Alanya-1 Kuyusu ile Sondaja Başlıyor Enerji Portalı", Enerji Portalı, 30 Ekim 2018, www.enerjiportali.com/fatih-gemisi-alanya-1-kuyusu-ile-sondaja-basliyor, (Erişim tarihi: 20 Kasım 2018).

28. "TPAO ve Schlumberger Akdeniz'de İş Birliği Yapacak", Bloomberg HT, 25 Kasım 2018, www.bloomberght.com/enerji/haber/2167120-tpao-ve-schlumberger-akdeniz-de-is-birligi-yapacak, (Erişim tarihi: 20 Kasım 2018).

29. "Rowan Norway Awarded Contract By Turkish Petroleum", Rowan Companies, 24 Eylül 2018, www.rowan.com/investor-relations/news/news-details/2018/Rowan-Norway-Awarded-Contract-by-Turkish-Petroleum/default.aspx, (Erişim tarihi: 20 Kasım 2018).

30. "Multinational Exercise", NEMESIS, 31 Ekim 2018, www.mod.gov.cy/mod/CJ/RCC.nsf/All/BF3D595E-9D639281C22583370043CFEB?OpenDocument, (Erişim tarihi: 20 Kasım 2018).

31. "Exxonmobil, Doğu Akdeniz'de Rumlar için Sondaja Başladı", Enerji Enstitüsü, 19 Kasım 2018, www.enerjiens-titusu.de/2018/11/19/exxonmobil-dogu-akdenizde-rumlar-icin-sondaja-basladi, (Erişim tarihi: 20 Kasım 2018).

SONUÇ

2018 Türkiye'de enerji sektöründe birçok yönden önemli gelişmelerin yaşandığı bir yıl olmuştur. Türkiye'nin enerji alanında dışa bağımlılığını azaltma girişimleri neticesinde yenilenebilir enerji projelerine yapılan yatırımlarda ve yenilenebilir enerjinin enerji tüketimi içindeki oranında bir artış meydana gelmiştir. Öte yandan fosil yakıtların Türkiye'nin enerji tüketiminde hala çok geniş bir yer aldığı da anlaşılmaktadır.

Türkiye 2018'de bir yandan enerjide dışa bağımlılığını azaltmaya çalışırken diğer yandan da arz güvenliğini artırmak ve bir enerji merkezi haline gelmek amacıyla geçtiğimiz yıllarda başlattığı projelere yenilerini ekleyerek devam etmiştir. 2018'de TürkAkım'ın deniz kısmı ve TANAP'ın tamamlanmasının Türkiye'nin doğal gaz arzının karşılanması ve enerji ticaretindeki rolünün güçlenmesinde önemli bir etken olması beklenmektedir. Bunların yanı sıra Akkuyu NGS'nin temelini atılması ve doğal gaz depolama tesislerinin kapasitelerinin artırılması girişimleri de Türkiye'nin 2018'de yine aynı amaçla attığı adımlar olarak öne çıkmaktadır.

Ankara'nın enerji alanında hayata geçirdiği projeler hızla devam ederken Trump'ın İran yaptırımlarını yeniden uygulama kararı alması Türkiye'nin İran'dan yaptığı petrol ithalatında önemli bir düşüş yaşanmasına sebep olmuş, bu da Türkiye'yi petrol ticaretinde İran'a alternatif oluşturabilecek pazarlar bulma arayışına sokmuştur. Yaşanan bu gelişme Türkiye'nin arz güvenliğini artırma ve enerjide dışa bağımlılığını düşürme girişimlerinin ne derece yerinde olduğunun bir göstergesi olmuştur. Buna karşın Türkiye'nin son yıllarda en önemli gündem maddelerinden birini oluşturan Doğu Akdeniz'de kritik bir adım atarak 2018'de ilk sondaj çalışmasına başlaması bu konuda proaktif bir politika izlemeye kararlı olduğunu bir kez daha göstermiştir.

KRONOLOJİ: 2018'DE ENERJİ	
1 Ocak	Türkiye'nin ilk sondaj gemisi Deepsea Metro-2 Norveç limanından yola çıkarak Kocaeli'de bir limana yanaştı. Deepsea Metro-2 ilk sondajını Akdeniz'de yapacak.
4 Ocak	Bingöl'de inşa edilen ve büyüklük açısından kendi sınıfında Türkiye'nin dördüncüsü olan Kığı Barajı'nda elektrik üretimine başlandı.
10 Ocak	Türkiye'nin jeotermal enerjide kurulu kapasite bakımından ABD, Filipinler ve Endonezya'nın ardından dünyada 4. sırada yer aldığı açıklandı.
7 Şubat	Hatay'ın Dört Yol ilçesinde BOTAŞ-Dört Yol FSRU terminali açıldı.
18 Şubat	Solar Power Europe tarafından yayımlanan rapora göre 2017'de güneş enerjisi kurulu gücü 1,8 GW'ın üzerinde artan Türkiye bu alanda Avrupa lideri oldu. Türkiye'den sonra güneş enerjisi kurulu gücünü en fazla artıran ikinci ülke 1.753 MW ile Almanya, üçüncü ülke ise 912 MW ile İngiltere oldu.
3 Nisan	Akkuyu NGS'nin temeli Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Rusya Devlet Başkanı Putin'in katıldığı törenle atıldı.
10-12 Nisan	Türkiye'nin üyesi olduğu Uluslararası Enerji Forumu Toplantısı Hindistan'da yapıldı.
17 Nisan	Türkiye "Berlin Enerji Dönüşüm Diyalogu" toplantısına katılım sağladı.
8 Mayıs	ABD Başkanı Donald Trump, ülkesini 2015'te P5+1 ile İran arasında imzalanan ve İran nükleer anlaşması olarak da anılan Ortak Kapsamlı Eylem Planı'ndan (JCPOA) tek tarafı olarak geri çektiğini açıkladı.
24 Mayıs	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Berat Albayrak Şemdinli'den Cizre'ye, kuzeyde de Van'dan Siirt'te kadar Türkiye'de ilk kez gerçekleştirilen uçakla gravite manyetik veri toplama işlemine başladıklarını duyurdu.
5 Haziran	Akdeniz'de yapılacak petrol ve doğal gaz derin sondaj çalışmaları için Türkiye'nin ilk aktif sondaj gemisi "Fatih" Antalya Limanı'na demirledi.
12 Haziran	Türkiye ve Azerbaycan tarafından yapımı üç yıldır süren ve yıllık 6 milyar metreküp taşıma kapasitesine sahip Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı (TANAP) hizmete açıldı.
9 Temmuz	66. Hükümet'te Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı görevine Fatih Dönmez getirildi.
13 Temmuz	Rus enerji devi Gazprom, TürkAkım Doğal Gaz Boru Hattı projesinin yüzde 66'sının inşasının tamamlandığını duyurdu.
24 Temmuz	Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş. ve Elektrik Üretim A.Ş., Elektrik Üretim A.Ş. bünyesinde birleştirildi.
30 Temmuz	Petrofac, BOTAŞ'ın Kuzey Marmara yer altı doğal gaz depoları büyütmeye projesinden kontrat kazandı.
2 Ağustos	Bakanlık, Türkiye'nin yer altı kaynaklarının tespit edilip ekonomiye kazandırılması için çalışmaların artırılacağını duyurdu.
4 Ağustos	Cumhurbaşkanlığı, kabinesinin 400 projeyi içeren 100 günlük eylem planını kamuoyuna açıkladı. İşbu planda Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının 100 günlük eylem planı da bulunuyor.
7 Ağustos	Akdeniz'de bir derin deniz ve bir sığ deniz sondajına başlandı.
14 Ağustos	Türkiye'nin kaya gazı ve kömür kaynaklı metan gazı üretim potansiyelinin belirlenmesi konusunda karar alındı.
15 Ağustos	Cumhurbaşkanlığı yaklaşık 4,8 milyar dolar yatırım tutarı olan toplam 3 bin MW gücündeki güneş enerjisi için ilana çıkılacağını duyurdu.
16 Ağustos	Bakanlık üretim yapılmayan kömür sahalarının özel sektör tarafından işletilmesinin sağlanması amacıyla düzenlemelere başladığını açıkladı.

20 Ağustos	Soma ve Tunçbilek'teki üretim yapmayan kamuya ait kömür sahalarının özel sektörün işletmesine açılacağı duyuruldu.
21 Ağustos	Türkiye'nin elektrik enerjisi alanındaki ilk milli "Yüksek Gerilim Yüksek Güç Test Laboratuvarı"nın kurulması için sözleşme yapıldı.
29 Ağustos	Yapımı süren TürkAkım projesinde toplam 1.369 kilometrelik boru döşendi.
1 Eylül	Organize Toptan Doğal Gaz Satış Piyasası açıldı. Bu sayede Türkiye'nin bölgesinde enerji ticaret merkezi olabilmesine yönelik önemli bir adım daha atılmış oldu.
4 Eylül	Türkiye-Katar Ticaret ve Ekonomik Ortaklık Anlaşması paraflandı. Ekonomik ve ticari ilişkilerin artırılmasını amaçlayan söz konusu anlaşmayla başta petrol türevleri doğal gaz gibi girdilerin ucuza teminiyle üretimde maliyetlerin düşürülmesi hedefleniyor.
19 Ekim	STAR Rafinerisi açıldı.
26 Ekim	Türkiye ve Almanya arasında enerji alanındaki iş birliği potansiyelinin hızlıca hayata geçirilmesi amacıyla Alman Enerji ve Ekonomi Bakanı Altmaier ile niyet mektubu imzalandı.
30 Ekim	Milli sondaj gemisi Fatih, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez'in katıldığı törenle Akdeniz'de ilk sondaj için yola çıktı.
19 Kasım	TürkAkım projesinin deniz bölümüne dönecek son boru Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Rusya Devlet Başkanı Putin'in talimatıyla indirildi.
26 Kasım	Mersin açıklarında sığ deniz sondajına başlandı.

